

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

49.

Razdobja obrazovanosti.

Razvoj človeštva se opira najpreje na priobčevanje misli, kajti čisto osamljen ne bi noben človek svojega uma razvil; temu je treba tuje pomoči. In ta pomoč nam dohaja od ostalih ljudi, kateri nam priobčujejo svoje misli. Te njihove misli popolnuje vlastito naše mišljenje, in tako obogatene priobčujemo zopet drugim. Ob takem postopanju množi se umsko blago človeštva od kolena do kolena, ako ga nič ne moti. Ta razvoj človeškega uma, s katerim se dan danes ponašamo, ni delo tega ali onega še tako umnega, temveč je plod premnogih rodov, ki so ves duševni svoj pridobitek zapustili po poduku mlajšemu naraščaju, kakor to tudi mi delamo.

Za to priobčevanje svojih misli drugim ljudem imamo dan danes troje sredstev: govor, pisanje in tisek. Ali vedno ni bilo tako. Govor, beseda, jezik, to je najpripravnejše in najdovršenejše sredstvo za neposredno priobčevanje svojih misli, za neposredno prenašanje misli z duha v duha. Ali beseda naša ne pušča vsak pot in za vselej nespremenljiv sled v naši pameti. Beseda namreč, s katero odkrivamo kako misel, gré od ust do ust, spreminja se, ne da bi to koj opazili, ter izgleduje prvotni pojem ali vtisk, dokler se naposled popolnoma pozgubi. Če se je pa z živo besedo opisal kak znamenit dogodek, mi ga ondaj gledamo prav kakor skozi gosto meglo. Zato ono, kar se je zgodilo za davnih časov, dohaja k nam z ustnim predavanjem samo kot nejasna pravljica, v kateri se čista istina ne daje več ločiti od izmišljenine. Zato je tega zelo malo, kar je z davnih časov po ustnem predavanju do nas prišlo.

Temu pačenju prvotnih misli priskočilo je vsaj nekoliko na pomoč pisanje, ki prijema in privezuje misli za vse prihodnje čase. Zato se je s pisanjem pričelo novo razdobje človeške prosvete.

Poedini narodi so izumili razne sestave pisauja, kateri so se tudi razno spreminjali. Kdo bi nam mogel povedati, kedaj se je pisanje izumilo, in koliko je let od takrat preteklo, predno si je kdo umislil pisati knjigo? S prvega so zapisovali prej kot ne samo narodne pesme, priče in slične reči. Ali kmalu so začeli pisanje rabiti za javne svrhe, za kraljevska rodoslovja, za zakone in sporočila o zmagah. Pri nekaterih narodih, vzlasti pri Perzijancih, Egipčanih, bili so stalni uradniki, ki so spisovali državne letopise. Tega običaja poprijeli so se tudi Izraelci, njim se imamo zahvaliti za stari zakon. Začetnik tega dela je Mojzes, kakor znamo. Mlajši od tega dela so prekrasni spevi Homerovi, največje pesniško delo starega veka. V teh spevih se opevajo

junaška dela mladega grškega naroda, ki se je pozneje še bolje preslavljal z visoko svojo obrazovanostjo. Dan danes še čudimo se plodovom grškega slovstva in umetnosti. Toraj ni čuda, da so se dela grških modrijanov, pesnikov in zgodovinopiscev marljivo prepisovala, ter je bilo uže v stari Grški mnogo pisarjev, kateri so ob prepisovanju živeli. Po večjih mestih, vzlasti v Korintu in v Atenah, bilo je tudi pravih knjigarnic, v katerih so se učenjaki shajali ter razgovarjali o državnih in književnih poslih, ob igrokazih in drugih umetnostih, naposled tudi ob vsakdanjih dogodkih.

Rimci so za prvih vekov malo se brigali za knjigo, največ zbog tega ne, ker so imeli vednih bojov s sosedi. Razen duhovnikov, kateri so državne letopise spisovali, malokateri je bil več knjigi. Še le ondaj, ko so bili uže pol sveta podjarmili in grške klasike spoznali, priljubila se je jim knjiga, in s pomočjo grških uzorcev ustvarili so si svojo književnost. Vsak, ki je hotel biti na glasu, poprijel se je čitanja grških in latinskih knjig. Bogatini so se ponašali z veliko knjižnico, in da so si jo tem preje omislili, najemali so na stotine pisarjev, kateri so vsa znamenitejša dela za-nje prepisovali. Vsled tega je nastala v Rimu velika trgovina s knjigami, prav za prav z rokopisi.

No, ob vsem tem bilo je čitajočega občinstva zelo malo, kajti jasno je vsakemu, da so take knjižnice bile pristopne samo onemu, kateri se dosti potov niti menil ni za-nje. Z druge strani nam je jasno tudi to, da so taka prepisana dela bila zelo draga, kakor so tudi dan danes rokopisi dražji od knjig. In vendar je tiskana knjiga veliko več vredna kot rokopis, ne samo zato, ker se lažje čita, nego tudi zato, ker v njej ni toliko pogreškov, kolikor v rokopisu. Kajti z neprestanim prepisovanjem istega rokopisa prepisujejo se tudi pogreški, napravljeni od poprejnih prepisačev, vzlasti se vrine mnogo pogreškov tedaj, kedar prepisači ne razumejo pisatelja. Tako je nastala ona velika množina „variantov“, to se pravi različnih izrazov in besed, ob katere se zadevamo v raznih prepisih istega dela, in kateri filologom, iščečim prvotnega izraza, zadajajo toliko truda in dela.

Vsem tem neprilikam odpomoglo bi se bilo s tiskom, ko bi ga bili stari Grki in Rimci izmislili. Nekateri učenjaki se čudijo, da narodi starega sveta, vzlasti Grki in Rimci, niso se dokopali do mehanskega množenja umskih plodov, da-si so dosti tega znali, kar je s tem v zvezi. Od nekdanj so kovali novce, katerim je treba „pečata“, v kateri je vdolbena slika in napis novca. Pečate so upotrebljevali oni prav tako, kakor mi dan danes za vtiskovanje imen in za vdarjanje napisov na mokre prstene posode.

(Konec prih.)